

PO DVIDEŠIMTIES METŲ... STRAIPSNIO „KRIMINALISTIKOS MOKSLAS VYKDANT TEISĖS REFORMĄ LIETUVOJE“ PĖDSAKAIS

Vidmantas Egidijus KURAPKA

*Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, LT08300 Vilnius, Lietuva
El.paštas: egidijus@mruni.eu
ORCID ID:0000-0001-6153-0716*

Henryk MALEWSKI

*Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, LT 08300 Vilnius, Lietuva
El.paštas: henryk.malewski@gmail.com
ORCID ID:0000-0002-0124-2242*

DOI: 10.13165/PSPO-21-26-31

Anotacija. Straipsnyje, jo pirmoje dalyje autoriai trumpai pristato savo mintis apie kriminalistikos mokslą t ir planuotus darbus: prieš dvidešimt metų darytas įžvalgas apie tuometinę kriminalistikos būklę, prioritetus, kurie turėjo tapti kriminalistikos raidos koncepcijos pagrindu arba bent jos metmenimis, pagrindines tada padarytas išvadas ir iš dabarties pozicijų ir patirties jas vertina.

Antroje straipsnio dalyje kalbama apie kriminalistikos mokslas Lietuvoje šiandien, jo realijas ir prognozę, strategines vystymosi kryptis: kompleksinę struktūrizuotą pakopinę kriminalistikos mokymo ir kvalifikacijos kėlimo teisėsaugos bei justicijos pareigūnams mokslinę koncepciją ir jos realizavimo modelį, Lietuvos kriminalistinės politikos mokslinę koncepciją teisėsaugos institucijų strategijose kuriant bendrą Europos viešojo saugumo erdvę. Pabrėžiama jaunų žmonių įtraukimo į mokslinius tyrimus per doktorantūros studijas, kurios, savo ruožtu, tampa baze visai akademinėi veiklai erdvę: svarba, doktorantūros tematikos aktualumas ir atsižvelgimas į teisėsaugos institucijų poreikius. Išskiriama dar viena pagrindinių mokslinių tyrimų krypčių – eurointegraciniai procesai ir jų įtaka kriminalistikos mokslo plėtrai, „Intermarium“ idėja, bendri moksliniai projektai su Rytų partnerystės šalimis, siekiančiomis narystės Europos Sąjungoje, dalyvavimas tarptautinėse programose, tame tarpe "Europos horizontas" programoje.

Pagrindinės sąvokos: kriminalistika, kriminalistinė politika ir strategija, kriminalistikos didaktika, ekspertinių institucijų reforma.

Įvadas

2000 m. Lietuvos teisės universiteto žurnale „Jurisprudencija“ buvo atspausdintas mūsų straipsnis „Kriminalistikos mokslas vykdant teisės reformą Lietuvoje“ (Kurapka & Malevski 2000, p. 5-12). Kaip buvo parašyta straipsnio santraukoje autoriai analizavo ankstesniuose savo darbuose gvildentus klausimus: vertino kriminalistikos mokslo būklę ir lygį Lietuvoje, aptarė veiksnius, turinčius įtakos kriminalistikos būklei, bandė įvardyti kriminalistikos prioritetus ir suformuluoti kriminalistikos vystymo koncepcijos metmenis. Šie metmenys turėjo apimti kriminalistikos raidos modelį ir jos anų laikų sistemą bei santykį su kitais mokslais, kriminalistikos mokymo, teisinės bazės kūrimo ir tobulinimo, kriminalistikos valdymo klausimus, kas turėjo padėti spręsti nusikaltimų tyrimo praktikos problemas. Kaip po dvidešimties metų galima vertinti anų laikų kriminalistikos mokslo numatomus plėtos vektorius? Ar pasitvirtino išsakytos tada įžvalgos dėl kriminalistikos mokslo ir jo didaktikos vystymosi tendencijų? Ar mes pasirinkome teisingą kriminalistikos mokslo raidos koncepciją? Tas laikas buvo reikšmingas ne tik dėl XX a. formalios pabaigos ir naujojo tūkstantmečio pradžios, bet ir reikšmingų pokyčių Lietuvos valstybės raidoje, vykstančių pokyčių teisėje ir teisėsaugos sistemoje, tame tarpe ir kriminalistikos moksle. Lietuva ne tik pretendavo, bet ir

reformavo savo teisę bei valstybinių institucijų sistemą siekiant harmonizuoti jas su iššūkiu kuriuos kėlė kelias į Europos Sąjungą ir NATO. Kriminalistika (mokslas, didaktika ir praktika) taip pat buvo dar pereinamajame etape. Ar mes turėjome pilnai nutraukti ryšius su Rytų Europos kriminalistikos mokykla ir nekritiškai siekti perimti vakarietiško kriminalistikos mokyklų patirtį, ar bandyti ieškoti racionalaus balanso jungiant šių mokyklų pozityvias puses? Šis periodas buvo reikšmingas kriminalistikos mokslui Lietuvoje ir todėl, kad buvome paskutiniame naujų baudžiamųjų įstatymų kūrimo etape. 2000 m. buvo pradėtos diskusijos apie savarankiškos Lietuvos kriminalistų draugijos steigimą (Lietuvos kriminalistų draugija buvo įsteigta 2001 m. pabaigoje), kuri turėjo tapti savotiška bendravimo ir diskusijų platforma, vienijanti kriminalistikos mokslo bei ekspertinių ir kitų teisėsaugos institucijų atstovus.

Ar paskelbtame 2000 m. Straipsnyje „kriminalistikos mokslas vykdant teisės reformą Lietuvoje“ išvados ir įžvalgos buvo realistiškos ir pamatuotos?

Analizuojant, vertinant, verifikuojant ar net konfrontuojant su anais laikais išsakytomis mūsų mintimis, grįžtant į 2021 m. Lietuvos „kriminalistinę realybę“, galime drąsiai pasirašyti po jų dauguma. Nors būtina pradėti nuo realistinio teiginio, kad „...mes ir negalėsime aptarti visų aktualių ir svarbių problemų, pateikti visapusiškos analizės, bet mes to ir nesiekiamo – norime tik tęsti savo tyrimus šia tema, kuriai numatę skirti dar ne vieną publikaciją. Tik atlikus nuodugnią kriminalistikos mokslo analizę, nustačius šio mokslo atskirų dalių raidos lygį, kaip kriminalistikos metodai ir rekomendacijos taikomi praktikoje, galima įvertinti kriminalistikos mokslo vietą, pozicijas ir reikšmę teisėsaugos institucijų veikloje“ (Kurapka & Malevski, 2000). Prieš dvidešimt metų mes norėjome įvertinti, kokia kriminalistika reikalinga mums, kokia jos būklė, kokios aplinkybės ją kaip tokią įtakojo, kame mes matėme kriminalistikos prioritetus, kurie turėjo tapti kriminalistikos raidos koncepcijos pagrindu arba bent jos metmenimis. Po 2000 m. paskelbto straipsnio mes dešimtis kartų grįždavome prie šių problemų ir pasisakėme įvairiuose Lietuvos ir užsienio moksliniuose forumuose kaip bendrais, taip ir specialiais kriminalistikos bei teismo ekspertologijos klausimais. Vertindami anų metų kriminalistikos mokslo lygį ir jų taikymo praktiką, mes gana kritiškai žiūrėjome į situaciją Lietuvoje. Akcentavome, kad turime pakankamai daug problemų moksle, praktikoje ir didaktikoje. Dar nebuvo pakitusi egzistavusi filosofinė paradigma, kad kriminalistika bendrąja prasme turi būti kovos su nusikaltimais (ir net personifikuojant – kovos su nusikaltėliais), **o ne objektyvios tiesos nustatymo įrankiu ir moksliniu teisingumo garantu**. Parodėme kai kurias Lietuvos kriminalistikos problemines zonas (moksle, didaktikoje ir praktikoje) pereinant iš XX į XXI a., jų priežastis bei įtakojančius veiksnius. Mes manėme, kad būtina:

1. Apsispręsti ir pasirinkti kriminalistikos raidos modelį ir sistemą, santykį su kitais mokslais, numatomus prioritetus grįsti kompleksiniais moksliniais tyrimais.
2. Likviduoti kriminalistikos mokslo „skolas“ praktikai, teikti rekomendacijas dėl nusikaltimų tyrimo organizavimo ir kriminalistikos valdymo, rengti naujas tyrimo metodikas, diegti kriminalistinę taktiką naujoves, pvz., realizuoti įvykio vietoje tyrimo koncepciją, kriminalistinio mąstymo nuostatas, užtikrinti rungtyniškumo proceso ir gynėjo platesnio dalyvavimo galimybes.
3. Plėtojant kriminalistikos mokslą ir praktiką koordinuoti ir burti nusikaltimų tyrėjų ir mokslininkų pastangas tobulinti tarptautinį bendradarbiavimą, sertifikuoti ir standartizuoti tyrimo rezultatus, aprūpinti kriminalistikos institucijas šiuolaikinėmis kriminalistikos priemonėmis, diegti naujausias tyrimo technologijas nusikaltimų tyrimo vietose.
4. Sprendžiant kriminalistinių institucijų pertvarkymo klausimus, vengti žinybinio požiūrio ir ypač nuostatos blaškyti mokslinį potencialą, koordinuoti jų funkcijų vykdymą, sutelkti pastangas stiprinant mokslo ir studijų įstaigas, tobulinti kriminalistikos mokymą.

5. Ruošiantis stoti į Europos Sąjungą, plėsti ir tobulinti bendradarbiavimo formas ir turinį, aktyviau įsitraukti į tarptautinių kriminalistikos organizacijų veiklą.

Vertinant Lietuvos kriminalistikos raidą pirmame dešimtmetyje po Nepriklausomybės atkūrimo galime teigti, kad lemiamu faktoriumi šiame kriminalistikos tarpsnyje tapo Lietuvos Policijos akademijos įkūrimas 1990 m. balandžio 28 d. su stipria kriminalistikos katedra, kurioje susikoncentravo geriausios to meto kriminalistikos mokslo pajėgos. Būtina pabrėžti, jog Lietuvos policijos akademija buvo Europoje analogų neturinti universiteto statuso policijos aukštoji mokykla, ir tai buvo unikalus pavyzdys tarp Vidurio ir Vakarų Europos policijos mokyklų, kas padėjo kokybiškiau ir sparčiau spręsti studijų ir mokslo organizavimo klausimus, panaudojant ir užsimezgiusius tarpuniversitetinius tarpusavio bendradarbiavimo ryšius. Šie ryšiai buvo mezgami ir puoselėjami ir nukreipti ne į labdaros paiešką, o papildyti noru perimti šiuolaikinę Europos pareigūnų rengimo filosofiją iš vienos pusės, parodyti savo gebėjimą dinamiškiau vystytis ir tapti patikimais partneriais iš kitos pusės, kai kuriomis idėjomis ir jų realizavimo tempais net pralenkiant tuos partnerius, kurie buvo pavyzdžiu. Mūsų keliai vedė į Miunsterio Policijos vadybos akademiją, Vroclavo, Amsterdamo, Utrechto, Gieseno, Varšuvos ir kitus universitetus, Špajerio vadybos akademiją, Ščytnos aukštąją policijos mokyklą, Bratislavos policijos akademiją, kitas mokymo, studijų ir teisėsaugos institucijas.

Buvo pasirinktas teisingas akademijos plėtros vektorius – per mokslinius tyrimus tapti žinomu socialinių mokslų universitetu. Tam visų pirma reikėjo turėti teisės krypties doktorantūros teisę *de iure* ir atitinkamą aukštos mokslinės kvalifikacijos mokslo pedagoginį personalą *de facto*. Tai pasisekė padaryti.

1993 m. Lietuvos policijos akademijos Kriminalistikos katedros mokslininkai ne tik konstatavo, kad dabartinis kriminalistikos mokslo lygis Lietuvoje neatitinka europietiško standartų, pasenusi jos kaip mokslo sistema, kriminalistikos technika vis labiau atsilieka nuo nusikaltimų tyrimo praktikos, jos poreikių. Pirmajame Lietuvos policijos akademijos mokslo darbų tome buvo pagrįsti (ir numatyti) konkretūs uždaviniai kriminalistikos mokslininkams, pristatytos būsimų mokslo programų išvalgos – pradedant įvykio vietos tyrimo, ekspertologijos, gynėjo kriminalistinės taktikos, kriminalistinės charakteristikos ir kitomis atskiromis aktualiomis problemomis, baigiant pačia kriminalistikos vystymosi Lietuvoje savarankiška koncepcija (Juškevičiūtė, Kuklianskis, Kurapka, Malevski, Pošiūnas & Žurauskas, 1993, p.65–70). Kriminalistikos mokslininkai aktyviai įsijungė į diskusiją apie ekspertinių įstaigų reformos problemas Lietuvos teisinės sistemos reformos kontekste.

Svarbus faktorius, leidęs per porą dešimtmečių kriminalistikos mokslui atsistoti ant kojų ir užimti deramas pozicijas akademinėje kriminalistikoje ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų, buvo orientacija į mokslo tiriamąjį darbą, siekimas dalyvauti mokslo projektų konkursuose ir disertacinio lygmens tyrimų skatinimas, kaip Akademijos, o vėliau ir universiteto mokslo politikos kryptis. Tai leido per trumpą laiką tiriamąjį darbą koncentruoti per bendras katedrų, tame tarpe ir kriminalistikos, programas. 1994–1997 m. atliktas nusikalstamumo Lietuvoje tyrimas mokslo programoje „Nusikalstamumas ir kriminalinė justicija“ buvo pirmas tokio pobūdžio mokslinis darbas nepriklausomoje Lietuvoje, mes tada rašėme, jog jis turėtų būti tęsiamas nuolat, kad kauptume informaciją ir kad galėtume sėkmingai iš kriminalistikos bei kriminologijos pozicijų prognozuoti nusikalstamumo pokyčius, ateičiai numatyti jo prevencijos ir kontrolės pagrindines kryptis, kurti ir tobulinti nusikaltimų aiškinimo bei tyrimo strategiją. Jau tada akcentavome būtinumą stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą, nes puikiai suvokdavome, kad mūsų pažanga priklausys nuo efektyvios sąveikos su užsienio šalių kriminalistais.

Vykdam šią programą buvo apgintos ir pirmosios po Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje daktaro disertacijos kriminalistikos klausimais (Malevski 1997; Juškevičiūtė 1998;

Barkauskas 2000, Burda 2000), vėliau jų skaičius išaugo iki poros dešimčių. Deja, šiuo potencialu vėliau pilna apimtimi pasinaudota nebuvo, nors kriminalistikos krypties mokslininkai buvo vieni aktyviausių mokslininkų per visą universiteto veiklos trisdešimtmetį (Kriškėičiūnas, 2002; Ryngevič, 2002; Kažemikaitienė, 2003; Matulienė, 2004; Latauskienė, 2004; Terehovičs, 2004; Novikovienė, 2005; Lipnickas, 2006; Radzevičius, 2006; Šatienė, 2009). Šiandien, prisimenant beveik į užmarštį nukeliavusius Teisinės sistemos reformos metmenis, juose paminėtų problemų sprendimui buvo specialiai įvykdytos dvi mokslo programos:

1. „Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas“. Vykdam šią programą tyrimai parodė, kad Lietuvai būdingos ir net labiau pasireiškia tokios ekspertinės ir kriminalistinės veiklos problemos, kurios turi būti neatidėliotinai sprendžiamos. Būtina nustatyti ir iki galo įgyvendinti kriminalistinių laboratorijų akreditavimo ir personalo sertifikavimo standartus. Tai patvirtina ir Europoje vykstantys procesai bei veiksniai. Pagrindinis tyrimo akcentas šioje mokslo programoje – specialių žinių taikymas Lietuvoje: nuo šiandienos praktikos iki reformos mokslinės koncepcijos, atskleidžiant svarbiausias ekspertinės veiklos problemas, pateikiant savą mokslinės specialių žinių taikymo reformos koncepcijos sampratą bei požiūrį, kaip ją įgyvendinti (Mokslo studija, 2012).

2. „Europos kriminalistikos vizijos 2020 įgyvendinimo Lietuvoje koncepcija ir pagrindinės veiklos kryptys“. Šio projekto tyrimai parodė didelį norminės bazės harmonizavimo poreikį ir teigiamą jo potencialą skatinant teisės saugos institucijų bendradarbiavimą visoje Europoje, bei parodė tokio harmonizavimo kryptis bei spręstinas problemas, kad iki 2020 m. būtų sukurta Europos kriminalistikos erdvė. Tyrimas patvirtino hipotezę, kad šis ES politikos posūkis ne tik tapo lemiamu žingsniu kriminalistikos plėtroje, bet ir parodė anksčiau neidentifikuotą kriminalistikos harmonizavimo poreikį ir jos vaidmenį žmonių saugumo užtikrinime. Dabar jau pripažįstama, kad tik kriminalistikos ir apskritai teisės mokslų harmonizavimas gali užtikrinti pamatinių demokratinės visuomenės vertybių – laisvės ir saugumo – egzistavimą. Mokslo programos vykdytojai pasiūlė, kad, atsižvelgiant į teisinės bazės harmonizavimo poreikį Europos lygmenyje, būtina aktyvinti diskusijas ir realizuoti jų rezultatus dėl LR BPK ir TEĮ normų, reglamentuojančių specialių žinių taikymą, tikslinimo, siekiant jų atitikimo tarptautiniams standartams (Mokslo studija, 2016).

Disertaciniai tyrimai kriminalistikoje irgi nebuvo vykdomi vien teoretizavimo linkme, greta teorinio pagrindimo, naujumo, visada buvo ieškoma praktinio pritaikymo teisės saugos institucijų veikloje, tyrimais grįstų teisinio reglamentavimo novacijų.

Grįžtant prie pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio, būtina pasakyti, kad tarp svarbiausių teorinių problemų buvo atitinkančio Lietuvai kriminalistikos mokyklos modelio (anglosaksų, vokiečių, rusų ar kitų) paieška. 2000 m. egzistavusi kriminalistikos modelio koncepcija ir jos sistema, be tam tikrų esminių pakeitimų, atkartodavo seną tradicinį Rytų Europos (o tiksliau sovietinį) variantą. Lietuvoje ši problema buvo tik konstatuota, bet nebuvo rimtų bandymų įvertinti esamas kitų mokyklų kriminalistikos mokslo koncepcijas, jų pranašumus ir trūkumus. Po pirmų nepriklausomybės metų, kada jautėsi itin stiprus poreikis išsivaduoti iš senų kriminalistikos paradigmu ir noras perimti vieną iš vakarų šalių modelių, entuziazmas „vesternizuoti“ kriminalistiką šiek tiek nublėso ir įsitvirtino realistiškas požiūris, kad būtina palikti viską, kas yra pozityvaus iš Rytų Europos kriminalistikos mokyklos ir kurti savo kriminalistikos modelį, implementuojant pažangius kitų mokyklų elementus. Mes jau tam tikrą laiką kalbame, kad pradeda formuotis naujos kriminalistikos mokyklos platforma, kurią mes vadiname Tarpjūrio (*Intermarium*) kriminalistikos mokykla. *Intermarium* kriminalistikos mokykla nėra „mechaninis“ Tarpjūrio iniciatyvos, kurią sudaro 12 EU šalių atkartojimas, o naujas besiformuojantis derinys sudaromas iš šių šalių (gal išskyrus Austriją, kuri priklauso

germanų kriminalistikos mokyklai) pridedant Rytų Partnerystės šalis (ypač Ukrainą ir Gruziją) bei kai kurias Balkanų regiono šalis.

2000 m. mes konstatavome, kad kriminalistikos mokslas dar nėra susietas su teisės raida, teisės ir teisėsaugos institucijų reforma. Teisės reformos metmenys numato atskirų institutų reformų kryptis, ir ne visada pačias sėkmingiausias. Nėra aiškios teisės sistemos ir teisėsaugos institucijų reformos (tikslų, orientyrų, etapų) strategijos. Toliau lieka įvairių tarnybų bendradarbiavimo aiškinant ir tiriant nusikaltimus, spragų. Iš esmės netinkamas, mūsų nuomone, kriminalistikos vaidmens numatymas teisinės sistemos reformos metmenyse, tai, kad kriminalistikos institucijų funkcijos visiškai nekoordinuojamos. To padarinys – sumaištis, neefektyvumas ir painūs struktūriniai pokyčiai, kurie dažniau daromi vaizduojant reformą ir, bene, pačiu blogiausiu aspektu, kai kiekviena žinyba reformuoja pati save, pirmiausia, aišku, rūpindamasi savo išlikimu ir tai pateikdama kaip svarbiausią reformos tikslą. Mes konstatavome mokslinių rekomendacijų ignoravimą, ką, deja, neretai matome ir dabar.

Kalbant apie teisinę valstybę, pirmiausia turėtų būti pabrėžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, kurios yra neliečiamos, kurių atžvilgiu taikoma nekaltumo prezumpcija ir rungtyniškumo principas teismo procese. Tai reikalauja naujo požiūrio ir į kriminalistiką (Kurapka, 2000, p.15).

Tiek praityje, tiek ir dabar šį klausimą sunku, o kartu ir įdomu nagrinėti, nes yra tarsi kelios kriminalistikos arba kelios jos atšakos: ikiteisminio proceso (buvusio tardymo), ekspertinė, kriminalinės žvalgybos (buvusi operatyvinė). Jos ir skiriasi, ir glaudžiai susijusios bei persipynusios. Mes privalome kalbėti jau ir apie teismo kriminalistiką, ypač dabar, kai deklaruojamas rungtyniškumo principas, bei kriminalistiką ūkinėje veikloje, transnacionalinę, tarptautinę kriminalistiką (Zorin, 2000).

Tuo metu mes konstatavome, kad dažniausiai nagrinėjome tik tardymo ir ekspertinę kriminalistiką bei jos sudėtines dalis: teoriją, techniką, taktiką ir metodiką, tačiau laikmetis ir mokslų pažanga parodė, jog nenagrinėtos liko kai kurios kriminalistikos dalys, o struktūroje atsirado spragų: apie versijas ir kriminalistinių mąstymą, svarbiausias intelektines įvykio tyrimo prielaidas. Beje, šios problemos mūsų Universitete pradėtos nagrinėti disertaciniu lygmeniu. Kaip jau minėjome, kriminalistikos tyrimai nepakankamai skyrė dėmesio mokymui apie paiešką kaip tardymo ir operatyvinių priemonių kompleksą, kurie nebetelpa į keturias tradicines kriminalistikos dalis. Šis klausimas tik dalinai buvo išspręstas įsigaliojus 2003 m. Baudžiamojo proceso kodeksui, kuriame atsirado neviešojo pobūdžio tyrimo veiksmai (Ancelis, 2011).

Turime problemų ir su kriminalistine informatika, kuri taip pat sunkiai įsipaišo į tradicinę kriminalistikos struktūrą. Visai netyrinėta yra kriminalistinė viktimologija – mokslas apie žinių, susijusių su nukentėjusiojo asmenybe ir elgesiu, rinkimą ir panaudojimą, kriminalistikos priemonėmis siekiant išsiaiškinti nusikaltimo aplinkybes. Lietuvoje beveik nekalbama apie kriminalistikos strategiją, kriminalistikos profilaktiką, neviešąjį kriminalistikos metodų taikymą policijos veikloje. Šiandien jau galime konstatuoti, kad šie probleminiai klausimai sulaukė tam tikro dėmesio, nors be intensyvaus užsienio pasiekimų implementavimo į Lietuvos teisėsaugos institucijų praktiką, mes negalėsime pasiekti europinio lygio.

2000 m. mes konstatavome, kad kriminalistika – tai ne nacionalinis mokslas. Ji negali būti, kaip buvo mėginama pateikti, tarybinė ar buržuazinė. Tačiau gali (ir turi) būti išskirtos atskiros kriminalistikos mokyklos, o tarp jų, laikui bėgant, ir lietuviškasis kriminalistikos mokyklos modelis. Plėtojant kriminalistikos mokslą, būtina jį sukurti. Jo pagrindu, kaip jau minėta, turi būti atliekami kompleksiniai ir sisteminiai kriminalistiniai moksliniai tyrimai. Tokie tyrimai įmanomi tik sutelkus mokslinį kriminalistinį potencialą, sukūrus stiprius kolektyvus, įkūrus kriminalistikos institutą (ar kriminalistikos mokslo centrą), kuris užtikrintų glaudų mokslo, mokymo ir praktinės veiklos ryšį. Šiandien galime teigti, kad, nors

kriminalistika Lietuvoje turėjo ir sudėtingų periodų, bet bendrąja prasme šie uždaviniai buvo sprendžiami. Didelis darbas mokslininkų laukia įvardijant kriminalistikos prioritetus Lietuvoje. Tai taptų ir kriminalistikos raidos koncepcijos pagrindu arba bent jos metmenimis. Nuo anų laikų Lietuvoje įsitvirtino naujas požiūris į kriminalistikos modelį – buvo paimtos bazinės Rytų Europos kriminalistikos mokyklos nuostatos, ypač kriminalistikos teorijos ir kriminalistikos metodikos srityse bei papildytos kitų mokyklų kriminalistikos technikos ir kriminalistikos taktikos elementais. Kartu būtina paminėti, kad šį modelį praturtino ir Lietuvos mokslininkų darbai kriminalistikos taktikos ir kriminalistikos metodikos dalyse bei kriminalistikos didaktikoje. Kriminalistikos teorijos srityje buvo pradėta kalbėti apie kriminalistikos strategiją bei pradėta diskusija apie kriminalistinės politikos vietą ir jos sąsajas su kriminalistikos mokslu.

Apibendrinus išsakytas mintis, 2000 m. minėtame straipsnyje suformulavome sekančias išvadas:

„1. Kriminalistikos, kaip modernios pažinimo disciplinos, užtikrinančios objektyvų nusikaltimų tyrimą, raidos prioritetai turi būti nustatomi remiantis kompleksiniais moksliniais tyrimais.

2. Kriminalistikos vystymosi koncepcijos metmenys turėtų apimti tiek patį kriminalistikos raidos modelį ir sistemą, santykį su kitais mokslais, tiek praktines nusikaltimų tyrimo efektyvinimo ir spartinimo problemas.

3. Labai svarbu plėtojant kriminalistikos mokslą ir praktiką koordinuoti ir burti nusikaltimų tyrėjų ir mokslininkų pastangas, tobulinti tarptautinį bendradarbiavimą, standartizuoti ir sertifikuoti tyrimo rezultatus.

4. Daug dėmesio reikalaujantis darbas yra aprūpinti kriminalistikos institucijas šiuolaikinėmis kriminalistikos priemonėmis ir diegti naujausias nusikaltimų tyrimo technologijas nusikaltimų tyrimo vietose.

5. Sprendžiant kriminalistinių institucijų pertvarkymo klausimus, vengti žinybinio požiūrio ir nuostatos jas likviduoti, o ypač – išblaškyti mokslinį potencialą, sutelkti pastangas stiprinant mokslo ir studijų įstaigas ir tobulinant kriminalistikos mokymą, skatinant naujų metodikų kūrimą ir diegimą į praktiką.

6. Ruošiantis stoti į Europos Sąjungą, būtina plėsti ir tobulinti bendradarbiavimo formas ir turinį, aktyviau įsitraukti į tarptautinių kriminalistikos organizacijų veiklą” (Kurapka & Malevski, 2000).

2000 m. pateiktos išvados vienareikšmiškai akcentuoja būtinumą stiprinti visą kriminalistikos triadą (mokslą, studijas ir praktiką) bei tarptautinį bendradarbiavimą. Tarp svarbiausių uždavinių buvo nurodoma burti nusikaltimų tyrėjų ir mokslininkų kolektyvus, kurie užtikrintų permanentinį nusikaltimų aiškinimo ir tyrimo procesų stebėjimą, jų tobulinimą atsižvelgiant tame tarpe ir į pažangią užsienio praktiką.

Trumpai apibendrinant per dvidešimtį pastarųjų metų susiklosčiusią situaciją ir prisimenant pamirštus Teisinės sistemos reformos metmenis, deja, turime konstatuoti, jog tiek mokslinių projektų, tiek kitų tyrimų išvalgos adresatų kol kas nepasiekė, o ir Europos kriminalistikos vizijos įgyvendinimas numatytais terminais vėluoja. O gal vizijos, reformos, strategijos, planai, koncepcijos būtų veiksmingos, jeigu jos būtų kuriamos atliktų mokslinių tyrimų pagrindu, o priimtos ir patvirtintos turėtų numatytą realizavimo mechanizmą, o jų nuostatų būtų laikomasi, pavyzdžiui, „...norint išsaugoti aukštųjų mokyklų Teisės fakultetų kvalifikuotus pedagogus, suaktyvinti teisės mokslo raidą bei aktyviau į įstatymų kūrimą įtraukti teisės mokslininkus, pastarųjų atlyginimai prilyginami teisininkų praktikų uždarbiui ir susiejami su apylinkės teismo teisėjo tarnybiniu atlyginimu“ (Valstybės žinios, 61-1736).

Kriminalistika Lietuvoje – istorinių realiųjų įvertinimas ir raidos prognozė.

Turime pasakyti, kad kriminalistikos mokslas ir studijos Nepriklausomos Lietuvos pastarajame trisdešimtmetyje buvo aktyviame transformacijos laikotarpyje. Šiame etape turėjome puikių pasiekimų, bet buvo ir rimtų klaidų. Kriminalistikos mokslas Lietuvoje ne tik sustiprėjo ir subrendo, jo rekomendacijos tapo normaliu kasdieniniu reiškiniu teisėsaugos institucijų veikloje, Lietuvos kriminalistikos mokslo pasiekimai tapo matomi Europoje ir galime teigti, kad per mūsų kriminalistikos kongresus „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“, tapome savotišku traukos centru Vidurio ir Rytų Europoje (Malewski, Kurapka, Matulienė & Juodkaitė-Granskienė, 2016).

Straipsnį vėl norime sieti su įžvalgomis apie galimus naujus mokslinius projektus ir bendrų pastangų būtinumą dėl realios 2030 kriminalistikos ir teismo ekspertologijos vizijos.

Viena iš kriminalistikos mokslo ir studijų ateities strateginių vystymosi krypčių – turi būti peržiūrėta ir parengta kompleksinė struktūrizuota pakopinė kriminalistikos mokymo ir kvalifikacijos kėlimo teisėsaugos bei justicijos pareigūnams mokslinė koncepcija ir jos realizavimo modelis, t. y. būtina verifikuoti dabartinę Lietuvos teisėsaugos ir justicijos kriminalistinio mokslinio lygį bei jo atitikimą ES Tarybos kriminalistikos 2020 vizijos ir jos realizavimo plano uždaviniams; atlikti Europos Sąjungos ir kitų šalių, atstovaujančių kitas svarbiausias kriminalistikos mokyklas (Vokietija ir Šveicarija, JAV, Didžioji Britanija, Rusija ir Ukraina) teisėsaugos ir justicijos kriminalistinio mokslinio lygio analizę; parengti kriminalistikos didaktikos teorinius pagrindus, orientuotus į teisėsaugos ir justicijos modernizavimo poreikius; pasiūlyti kriminalistinio mokslinio įgyvendinimo modelius pagal poreikius, nustatytas tikslines grupes bei reikalingas kompetencijas; pateikti pasiūlymus Lietuvos įstatymų leidėjui dėl kriminalistinės didaktikos koncepcijos įgyvendinimo siekiant efektyvinti nusikaltimų tyrimą ir prevenciją, bei pateikti mokslines įžvalgas dėl tarptautinio bendradarbiavimo galimybių harmonizuojant šią veiklą Europoje.

Negalime bent trumpai nepaminėti naujos kriminalistikos studijų specializacijos - Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo akademijos teisės bakalauro studijų programos specializacijos „Teisė ir kriminalistika“. Lietuvoje nebuvo studijų programos, kuri absolventams suteiktų pakankamai kriminalistinių žinių, kurios sudarytų galimybę tinkamai suvokti ir atlikti kriminalistinių duomenų mokslinę analizę ir pateikti pagrįstas išvadas ar vertinimą dėl kriminalistiškai svarbios informacijos nusikalstamų veikų tyrime. Į teisėsaugos įstaigas priimami teisės programų absolventai nėra tinkamai pasiruošę dalyvauti kriminalistiškai svarbios informacijos suradime, fiksavime ir jos vertinime, dėl programų turinio ir jų apimtys. Socialiniai partneriai yra išsakę pastebėjimus, kad priimant į ekspertines įstaigas asmenis, šiems trūksta kriminalistikos gilesnių žinių, gebėjimų dirbti su įvairių grupių ir rūšių pėdsakais. Tad jie priversti mokyti juos kriminalistikos pradmenų, nes šio mokslo dėstyimas teisės krypties programose yra tik fragmentinis. Privataus sektoriaus atstovai (privatūs ekspertai ir privačių detektyvų agentūros) taip pat išsakė poreikį, kad asmenims, kurie pradeda dirbti jų veiklos srityje, taip pat labai trūksta kriminalistikos gilesnių studijų, kurių metu būtų įgyjamos darbo su pėdsakais ir įrodomąja informacija kompetencijos.

Susidomėjimas programa paskatino mus atlikti studentų motyvacijos tyrimus, turint tikslą taip pat ir tobulinti dėstymą, tęsti diskusijas dėl studijų turinio ir formatų, numatyti šios programos stabilią ateitį ir ją užtikrinti. Pradedant naują studijų programą, mūsų nuomone, taip pat labai svarbu žinoti studentų lūkesčius, juos pastoviai analizuoti ir, kiek įmanoma, atsilipti bei apie tai diskutuoti tiek su studentais, tiek su dėstytojais. Tokius tyrimus atlikome ir pristatysime visoje eilėje straipsnių, tame tarpe, užsienio mokslo žurnaluose. Esame numatę tyrimus vykdyti kiekvienais studijų metais, o pirmaisiais metais tai darėme kas semestrą, kad kuo greičiau reaguoti į galimus pokyčius situacijoje, operatyviai daryti reikiamas korekcijas,

valdyti situaciją, palaikyti aukštą motyvacijos lygį, tuo pačiu ne tik propaguojant studijų programą, bet ir ją tobulinant. Anketoje, kurią pirmųjų užsiėmimų metu užpildė 115 studentų, taip pat buvo klausimų apie veiklos sritį, planuojamą pasirinkti po šios studijų specializacijos, apie tai, kokios žinios, mokėjimai, įgūdžiai ir kompetencijos bus reikšmingos pasirinktai veiklai, apie tai, kokias mokymo disciplinas reikia įtraukti į šios teisės studijų specializacijos turinį, apie praktinių įgūdžių reikšmę, teorijos ir praktikos dermę. Šių klausimų, o taip pat gilesnė motyvų, lūkesčių analizė bus atliekama ir ateityje, tačiau jau dabar galima teigti, jog su šiais pirminiais rezultatais būtų tikslinga susipažinti ne tik kriminalistiką dėstantiems ir dėstysiantiems, o ypač pakviestiems praktikams, bet ir visam studijų programą (specializaciją) aptarnaujančiam moksliniam, pedagoginiam ir administraciniam personalui. Tokie ar panašūs tyrimai ateityje skatintini tiek pradedant naujas studijų programas ar dalykus, tiek ir siekiant tobulinti vykdomą pedagoginį procesą.

Dar viena kryptis, kurioje turi susitelkti Lietuvos mokslininkai, tai sukurti Lietuvos kriminalistinės politikos mokslinę koncepciją teisėsaugos institucijų strategijose užtikrinant bendrą Europos viešojo saugumo erdvę. Būtina kompleksiskai ištirti Lietuvos teisėsaugos institucijų sistemos strategijų ir vykstančių reformų dabartinę būklę kaip kriminalistinės politikos koncepcijos kūrimo prielaidas, taip pat parengti teorinį ir metodologinį instrumentarijų siekiant harmonizuoti pagrindinių kriminalistikos mokyklų Europoje nuostatas ir praktiką bei suderinti jų taikymo procedūras, bei atskleisti kriminalistinių ir ekspertinių NVO plėtros galimybes kaip vieną pagrindinių tendencijų šiuolaikinėje ES kriminalistikos teisinėje erdvėje (Ackermann, Kurapka, Malewski & Schepitko, 2020).

Dėmesys kriminalistikos mokslui Europoje leidžia tikėtis, jog ateityje jokie lokalinių reformų pavojai, kuriuos kriminalistika išgyveno 2010-2016 metais, kai kriminalistika vos išliko teisininkų rengimo universitetinėse studijose, kriminalistikai kaip mokslui, praktinei veiklai ir studijų disciplinai jau negresia arba bus pakankamai efektyviai neutralizuoti. Kriminalistika Lietuvoje, pakankamai klaidžiojusi klystkeliais, turi galimybę eiti kartu su kitomis Europos šalimis bendros Europos kriminalistikos erdvės kūrimo keliu. Norint turėti realią ir moksliniais tyrimais paremtą visos kriminalistikos plėtros Europoje viziją bent iki 2030 m., jau dabar reikia burti mokslininkų grupes, vienyti šioje kriminalistikos prognostikos srityje dirbančius mokslininkus projektinei mokslinei veiklai, panaudoti įvairiais formatais dirbančius kolektyvus, tame tarpe ir nevyriausybinės kriminalistikos organizacijas, siūlyti savo mokslines paslaugas tarptautinėms (ir nacionalinėms) už mokslo politiką ir teisėsauginę veiklą atsakingoms institucijoms.

Deja, ir lygiame kelyje pasitaiko duobių. Kartais iškyla klausimas, tiesa, gana lokaliame lygyje, diskutuojant dėl doktorantūros perspektyvų, dėl pačios kriminalistikos mokslo prigimties ir vietos mokslų sistemoje, t.y. grįžtama prie prieš keliasdešimt metų vykusias diskusijas, ir tam turi įtakos neišspręsta mokslų klasifikacijos problema Lietuvoje, kai nebuvo nueita toliau mokslų sričių ir krypčių. Tuo tarpu, pavyzdžiui, kaimyninėje Lenkijoje šis klausimas išspręstas, kriminalistika, kaip savarankiškas mokslas, priskiriama prie baudžiamųjų teisės mokslų.

Net Vokietijos mokslininkai, ilgą laiką kriminalistiką laikę policijos mokslu, kardinaliai pakeitė savo nuomonę ir tai (kriminalistikos mokslo savarankiškumą) įtvirtino net specialiame Įstatyme (*Gesetz über die Deutsche Hochschule der Polizei*).

Kriminalistikos kaip policinio ar teisės mokslo prigimtį, Teismo mokslų atsiradimą kolegų nuomone sąlygojo bendros mokslų diferenciacijos ir integracijos tendencijos. Taip atsiranda taip vadinamieji „mokslų hibridai“ iš mažiausiai dviejų tarpusavyje susijusių ar persikertančių mokslo šakų, tačiau jie (hibridai) netampa savarankiškais mokslais. Taip atsitiko ir su teismo mokslais, kai iš „motininių mokslų“ kilo atskiros specifinės sritys teisėsauginiams

uždaviniams spręsti. Policijos mokslas (ir kriminalistika) irgi tapo savarankišku mokslu, kas yra, kaip jau minėjome, įstatymiškai įtvirtinta. (DHPolG), tačiau policijos mokslo ir kriminalistikos uždavinių sisteminimas ir derinimas išlieka tolesnių tyrimų perspektyva.

Naujausiuose vadovėliuose nusikaltimų tyrimo ir prevencijos srityje išskiriamos 2 mokslų grupės: 1. Kriminaliniai mokslai: - baudžiamoji teisė; - baudžiamasis procesas - kriminalistika; - kriminologija. 2. Teismo mokslai (*Forensische Wissenschaften*): - teisės medicina; - teisės psichologija; - teisės psichiatrija; - kitos teismo mokslų sritys (Ackermann, Clages & Roll, 2019).

Kalbant apie teisės mokslų klasifikaciją, galima grįžti ir prie teisės teorijos - yra išskiriami teisės mokslai, atsiradę dėl tarpdisciplininės integracijos (teisės filosofija, kriminalistika, teisės statistika, kriminologija ir kt.). Šios disciplinos atsirado pritaikius filosofijos, sociologijos, technikos, matematikos, medicinos, informatikos ir kt. mokslų metodus spręsti įvairias teisinio reguliavimo, jo socialinio veiksmingumo, teisingumo vykdymo problemas. Kitų mokslų metodų skverbimasis į teisės mokslą yra pažangus dalykas, nes leidžia pasiektą metodologinę pažangą panaudoti didinti pažintines jurisprudencijos galimybes ir teisinį poveikį. Toks teisės mokslų skirstymas nėra griežtas, jurisprudencijoje iš esmės nėra nei pagrindinių, nei antraeilį teisės mokslų, jie visi būsimam teisininkui yra svarbūs (Vaišvila, 2000).

Šį klausimą mes keliamo dar ir todėl, jog apie kriminalistikos mokslo plėtrą, kurios būtinumas suprastas Europos Sąjungos Tarybos lygmenyje, nekalbant jau apie JAV, kur kriminalistikos plėtros gaires JAV Kongreso pavedimu parengė mokslininkai (*Strengthening Forensic Science in the United States: A Path Forward. Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community, National Research Council*), galima tada, kai kartu **vyksta jaunų žmonių įtraukimas į mokslinius tyrimus per doktorantūros studijas, kurios, savo ruožtu, tampa baze visai akademinėi veiklai.**

Mes norime pasiūlyti perspektyvias ir universiteto poreikius atspindinčias tyrimų tematikas, kurių realizavimas ateityje padėtų išspręsti pribrendusį savarankiško kriminalistikos mokslinio - pedagoginio padalinio steigimo universitete klausimą.

Iš kitos pusės, **reikia atsizvelgti ir į teisėsaugos institucijų poreikius, kas yra vienu iš svarbiausių sėkmingo kriminalistikos vystymosi dėsnių.** Taip, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Prokuratūros ilgalaikiame 2013–2023 metų strateginiame veiklos plane pažymima, jog „Šiuo metu Lietuvoje trūksta elektroninių nusikaltimų tyrimo metodikų, ikiteisminio tyrimo pareigūnai nėra apmokomi juos tirti. Tai turi įtakos elektroninių nusikaltimų skaičiaus didėjimui ir aukštam neištirtumo lygiui. Šių nusikaltimų skaičius auga ir dėl to, jog didėja interneto skvarba, vis daugiau žmonių naudojami ir viešosiomis e. valdžios, ir elektroninio verslo paslaugomis. Didėja naudojimas socialiniais interneto tinklais. Kuo daugiau žmonės naudojami elektronine erdve, tuo didesnė tikimybė įvykti elektroniniams nusikaltimams. Problema dar ir ta, kad daugelis vartotojų nežino, kaip elgtis, į kurias kompetentingas institucijas kreiptis įvykus elektroniniam nusikaltimui. Tai taip pat blogina elektroninių nusikaltimų tyrimų padėtį.“

Viena pagrindinių mūsų tyrimų kryptių – eurointegraciniai procesai ir jų įtaka kriminalistikos mokslo plėtrai. Pakankamai žinomas yra kriminalistikos skirstymas į keturias pagrindines tradicines mokslo mokyklas (germanų, romanų, anglosaksų ir Rytų Europos), kurios susiformavo XX a. antrame jos raidos etape. Dėl sudėtingų geopolitinių pokyčių didelė Vidurio ir Rytų Europos šalių grupė tapo ne tik ES ir NATO narėmis, bet ir pradėjo reformuoti savo teisę bei teisėsaugos sistemas, kas negalėjo neįtakoti ir kriminalistikos. Europoje mes turime taip pat grupę pretenduojančių į šias struktūras valstybių, tarp kurių, pirmoje eilėje būtina paminėti Ukrainą ir kitas atstovaujančias Rytų Partnerystę bei kai kurias Balkanų valstybes. Ar mes nesame jau naujos Tarpjūrio (Intermarium) kriminalistikos mokyklos, kurią

galėtų sudaryti minimos valstybės, formavimosi (evoliucijos) etape? Kol kas šį klausimą tik pradėjome kelti, o diskusijos su kolegomis iš šių šalių parodė neformalųjį susidomėjimą. Atsakymas į šį klausimą nėra vienareikšmiškas, nes esančios šiame regione valstybės turi skirtingą kultūrinę (civilizacinę), religinę ir istorinę (tame tarpe ir kriminalistinę) atmintį ir patirtį. Vis dėl to manome, kad, pasinaudojus mūsų tarptautiniais kongresais „Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika“ Bratislavoje 2021 m. ir Vilniuje 2022 m., mes turėsime žymiai daugiau aiškumo.

Dar vienas mūsų planuojamų tarptautinių tyrimų vektorių – bendri moksliniai projektai su Rytų partnerystės šalimis, siekiančiomis narystės Europos Sąjungoje. To pavyzdžiu gali būti naujausias pateiktas vertinimui Lietuvos – Ukrainos projektas (projekto paraiška Lietuvos Mokslo Taryboje, registracijos numeris P-LU-22-78). Projekto tikslas – parengti teismo ekspertinės veiklos strategijos kaip teisingumo ramsčio Ukrainoje ir Lietuvoje mokslinę koncepciją bei pasiūlyti modelinį įstatymo, reglamentuojančio ekspertinę (specialių žinių panaudojimo) veiklą projektą. Tokia koncepcija turi atspindėti Ukrainos siekį tapti Europos Sąjungos nare, kas reikalauja ir jos įstatymų harmonizavimo su ES ekspertinės veiklos teisinio reglamentavimo nuostatomis. Lietuva šiuo keliu jau sėkmingai žengia, yra įsijungusi į bendros Europos teismo ekspertizės erdvės kūrimo procesą, todėl jos patirtis turi būti panaudota. Iš kitos pusės, kai kurie Lietuvos Teismo ekspertizės įstatymo pakeitimai, neparemti moksliniais tyrimais ir nepakankamai apsvarstyti kriminalistinėje mokslinėje bendruomenėje, parodo tolimesnių mokslinių tyrimų, nukreiptų ekspertinės veiklos tobulinimo linkme, aktualumą ir Lietuvai. Abiejų šalių mokslininkų bendri tyrimai, ypač Europos teismo ekspertizės politikos kryptį, bendro kelio numatymo, sprendžiant teisinio reglamentavimo, optimalios institucinės sistemos paieškos, mokslinių ir metodologinių instrumentų taikymo klausimus yra reikalingi abiem šalims ir, atsižvelgiant į projekto partnerių bendradarbiavimo patirtį, bendrų mokslinių renginių įdirbį ir pastangas steigti Europos kriminalistinių organizacijų federaciją, pilnai realūs.

Pagrindiniai projekto uždaviniai:

1. Teismo ekspertinės veiklos politikos formavimo ir teisinių pagrindų Ukrainoje ir Lietuvoje lyginamoji analizė.
2. Specialių žinių lygmens vykdant teisingumą Ukrainoje ir Lietuvoje verifikavimas.
3. Teismo ekspertinės veiklos tinkamo mokslinio, metodinio, techninio ir didaktinio aprūpinimo (užtikrinimo) vertinimas.
4. Šiuolaikinės teismo ekspertinės veiklos mokslinės koncepcijos ir jos realizavimo teisinio reglamentavimo pasiūlymų pateikimas.
5. Teismo ekspertinės veiklos Ukrainoje tobulinimo kelias ir strateginės harmonizavimo kryptys teisinėje, institucinės sąrangos, mokslinėje-metodinėje sferose, atsižvelgiant į ES Taryboje patvirtintą bendros Europos teismo ekspertizės erdvės kūrimo viziją.

Straipsnio autoriai, būdami vienais iš šio projekto vykdytojų (ir iniciatorių) atsižvelgdami į Europos Sąjungos Tarybos Europos bendros teismo ekspertizės erdvės kūrimo plano pagrindinius uždavinius pateikė savo pasiūlymus dėl jo realizavimo kryptį. Jie gali tapti Ukrainos ir Lietuvos nacionalinių planų reformuoti ekspertines institucijas bei sukurti veiksmingą jų sistemą, atitinkančią Europos teismo ekspertizės bendros erdvės kūrimo viziją, pagrindu. Mokslinės įžvalgos gali būti modeliniu pavyzdžiu ir kitoms Rytų Partnerystės šalims, siekiančioms glaudesnės integracijos su ES. Projekto tikslų realizavimas leis ne tik pasiekti naują kokybę teismo ekspertizės srityse, harmonizuoti ES ir Rytų Partnerystės šalių teisinę bazę, teismo ekspertinių institucijų veiklos standartus, specialistų rengimo kokybę, bet ir padidins ES ir kitų Europos šalių piliečių saugumą. Teismo ekspertinės veiklos tobulinimas, kaip teisingumo ramstis ne tik leis optimizuoti nusikalstamų veikų tyrimo procesus, bet ir tam tikra prasme padidins Ukrainos ir kitų Rytų Partnerystės šalių galimybes įstoti į ES bei

netiesiogiai padidins jų konkurencingumą ir kitose srityse. Projekto mokslinės idėjos, mūsų nuomone, bus konkurencingos tapti kitų bendrų tarptautinių mokslinių įdirbių bei diskusijų objektu harmonizuojant ne tik Europos, bet ir kitų pasaulio šalių nusikaltimų tyrimo praktiką ir turėtų kotiruotis pasaulinėje mokslinių tyrimų rinkoje. Kalbant apie ateities mokslinius projektus, galima prisiminti, jog straipsnio autoriai prisidėjo prie to, kad Lietuvos kriminalistų draugija, MRU VSA ir Ukrainos Kriminalistų kongresas bei Lenkijos kriminalistų draugija inicijavo Europos nacionalinių kriminalistų draugijų federacijos steigimą. Dabar gi mes diskutuojame su Vokietijos (Miunsterio policijos institutas, Vokietijos kriminalistų draugija), Lenkijos (Varšuvos ir Vroclavo universitetai, Lenkijos kriminalistų draugija), Slovakijos (Slovakijos policijos akademija) mokslininkais dėl dalyvavimo galimybių tarptautinėse programose, tame tarpe "Europos horizontas" programoje.

Vertinant iš istorinės perspektyvos kriminalistikos plėtrą, negalima „apleisti“, „pamiršti“ nė vieno jos triados elementų: mokslo, didaktikos, praktikos, nes jų sąveika yra panaši į fizikos dėsnį apie susisiekiiančiuosiuose induose vykstančius procesus. Jei yra skiriamas nepakankamas dėmesys vienam iš triados elementų, tai natūraliai jos lygis krenta ir atitinkamai, iš paskos krenta ir kitų dviejų elementų lygis.

Bendram kriminalistikos lygiui įtaką daro įvairūs veiksniai: visuomenės ir jos narių poreikiai gyventi saugiai, nusikalstamumo būklė ir jos raidos dinamika bei tendencijos, teisė, kuri apibrėžia kriminalistikos veikimo lauką, institucinės teisės saugos reformos, kurios gali arba skatinti, arba slopinti kriminalistikos triados elementus. Už daugumos šių veiksnių matome politiką ir politikus, kurie kaip valstybės atstovai turi realizuoti vieną iš pamatinių žmogui funkcijų – užtikrinti jam saugią egzistenciją ir galimybę vystytis. Čia matome milžinišką pilkają zoną, nes ta politika dažnai yra grindžiama šios dienos problema, kurios priežastys ir sąlygos nėra moksliskai iširtos ir, tuo labiau, nėra analizuojamos šio reiškinio tendencijos bei priimamų sprendimų pasekmės... Tam yra reikalinga aiškiai suformuluota kriminalistinė (ne baudžiamoji, kriminalinė ar pan.) politika. Kriminalistinė politika turi remtis moksliniais tyrimais (kriminologiniais, sociologiniais ir kriminalistiniais), kurie parodo ne tik nusikalstamumo būklę, struktūrą ir jos dinamikos prognozes, bet ir numato valstybės reakciją į šiuos procesus per numatomas strategijas, teisės saugos institucijų veiklos tobulinimą, jų planuojamą materialinį techninį aprūpinimą, kadru politiką ir kt.

Išvados

Lemiamu veiksmu kriminalistikos mokslo istorijoje po Nepriklausomybės atkūrimo tapo Lietuvos Policijos akademijos įkūrimas 1990 m. balandžio 28 d. su stipria kriminalistikos katedra, kurioje susikoncentravo geriausios to meto kriminalistikos mokslo pajėgos.

Svarbus faktorius, leidęs per porą dešimtmečių kriminalistikos mokslui atsistoti ant kojų ir užimti deramas pozicijas akademinėje kriminalistikoje ne tik Lietuvoje, bet ir už jos ribų, buvo orientacija į mokslo tiriamąjį darbą, siekimas dalyvauti mokslo projektų konkursuose ir disertacinio lygmens tyrimų skatinimas, kaip Akademijos, o vėliau ir universiteto mokslo politikos kryptis.

Lietuvos mokslininkai kritiškai vertino kriminalistikos mokslo būklę ir lygį Lietuvoje, aptarė veiksmus, turinčius įtakos kriminalistikos būklei, bandė įvardyti kriminalistikos prioritetus ir suformuluoti kriminalistikos vystymo koncepcijos metmenis. Šie metmenys turėjo apimti kriminalistikos raidos modelį ir jos anų laikų sistemą bei santykį su kitais mokslais, kriminalistikos mokymo, teisinės bazės kūrimo ir tobulinimo, kriminalistikos valdymo klausimus, kas turėjo padėti spręsti nusikaltimų tyrimo praktikos problemas. Deja, turime konstatuoti, jog nemažai tiek mokslinių projektų, tiek kitų tyrimų įžvalgų adresatų kol kas nepasiekė, o ir Europos kriminalistikos vizijos įgyvendinimas numatytais terminais vėluoja.

Viena iš kriminalistikos mokslo ir studijų ateities strateginių vystymosi kryptių – turi būti peržiūrėta ir parengta kompleksinė struktūrizuota pakopinė kriminalistikos mokymo ir kvalifikacijos kėlimo teisėsaugos bei justicijos pareigūnams mokslinė koncepcija ir jos realizavimo modelis. Dar viena kryptis, kurioje turi susitelkti Lietuvos mokslininkai - sukurti Lietuvos kriminalistinės politikos mokslinę koncepciją teisėsaugos institucijų strategijose užtikrinant bendrą Europos viešojo saugumo. Svarbus yra jaunų žmonių įtraukimas į mokslinius tyrimus per doktorantūros studijas, kurios, savo ruožtu, tampa baze visai akademinėi veiklai erdvę. Doktorantūros tematikoje reikia atsižvelgti ir į teisėsaugos institucijų poreikius, kas yra vienu iš svarbiausių sėkmingo kriminalistikos vystymosi dėsnių.

Viena pagrindinių mūsų mokslinių tyrimų kryptių – eurointegraciniai procesai ir jų įtaka kriminalistikos mokslo plėtrai, bendri moksliniai projektai su Rytų partnerystės šalimis, siekiančiomis narystės Europos Sąjungoje, dalyvavimas tarptautinėse programose, tame tarpe "Europos horizontas" programoje.

Literatūra

1. Ackermann, R., Clages, H., Roll, H. (2019) Handbuch der Kriminalistik, 5. Auflage. ©Richard Boorberg Verlag.
2. Ackermann, R., Kurapka, E., Malewski, H., Schepitko, V. „Schaffung eines einheitlichen europaischen kriminalistischen Raumes“, Kriminalistik, 2020 (6), p. 355-366.
3. Barkauskas, A. (2000) Nusikaltimo tyrimo versijų šiuolaikinė koncepcija ir jos plėtros kryptys. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
4. Burda, R. (2000) Nusikaltimai ekonomikai: sampratos modeliavimas ir šiuolaikinė tyrimo metodikos koncepcija. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
5. Europos kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija. Mokslo studija (2016). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
6. Juškevičiūtė, J. (1998) Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir raidos perspektyvos. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės akademija.
7. Juškevičiūtė, J., Kuklianskis, S., Kurapka, E., Malevski, H., Pošiūnas, A., Žurauskas, A. „Kriminalistikos vystymosi Lietuvoje perspektyvos“, Mokslo darbai, 1993(1).
8. Kažemikaitienė, E. (2003) Lietuvos Respublikos kriminalistinė informacinė sistema: dabartinė būklė ir naujas modelis. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
9. Krikščiūnas, R. (2002) Kriminalistikos metodų ir rekomendacijų panaudojimas civilinėje teise: teoriniai ir metodiniai aspektai. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
10. Kurapka, E., Malevski, H. „Kriminalistikos mokslas vykdant teisės reformą Lietuvoje“, Jurisprudencija, 2000 18(10).
11. Latauskienė, E. (2004) Nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, ikiteisminio tyrimo metodikų koncepcija: teorinis modelis ir kriminalistinės galimybės. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
12. Lipnickas, E. (2006) Kyšininkavimo tyrimo metodika. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

13. Malevski, H. (1997) Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos policijos akademija.
14. Malewski, H., Kurapka, E., Matulienė, S., Juodkaitė-Granskienė, G. „Die Gesellschaft der Kriminalisten Litauens -Bruecke zwischen den kriminalisten Schulen Ost-, Mittel- und Westeuropas“, *Kriminalistik*, 2016 (8-9).
15. Matulienė, S. (2004) Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika nusikaltimų tyrimo metodikoje: teorinių ir praktinių problemų šiuolaikinė interpretacija. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
16. Novikovienė, L. (2005) Šiuolaikinės kriminalistinės profilaktikos koncepcijos formavimas ir taikymo tendencijos Lietuvoje. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
17. Radzevičius, E. (2006) Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių reikalavimų pažeidimus: teorija ir praktika Lietuvoje. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
18. Ryngėvič, R. (2002) Kriminalistinės lingvistikos teoriniai pagrindai ir jos metodų bei rekomendacijų taikymas teismo ekspertizėje. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
19. Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas. *Mokslo studija* (2012). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
20. Šatienė, G. (2009) Korupcijos socialinės ir teisinės apibrėžties įtaka korupcinių veikų tyrimo metodikų koncepcijos pokyčiams. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
21. Teisinės sistemos reformos metmenys. *Valstybės žinios*, 1998-07-08, Nr. 61-1736.
22. Terehovičs, V. (2004) Nešauamojo ginklo tyrimo metodologijos problemų sprendimas kriminalistikoje – šiuolaikinis požiūris. Daktaro disertacija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
23. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese (eds) (2011). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
24. Vaišvila, A. (2000) Teisės teorija. Vilnius: Justitia.
25. Зорин, Г. А. (2000) Теоретические основы криминалистики. Минск: Амалфея.

TWENTY YEARS LATER ... IN THE FOOTSTEPS OF THE ARTICLE “FORENSIC SCIENCE IN THE IMPLEMENTATION OF LEGAL REFORM IN LITHUANIA”

Vidmantas Egidijus KURAPKA, Henryk MALEWSKI
Mykolas Romeris university

Summary. In the first part of the article, the authors briefly present their thoughts on forensic science and planned work: insights twenty years ago on the state of forensics at the time, priorities that should become the basis or at least outline of forensic development, main conclusions and experience evaluates them.

The second part of the article deals with forensic science in Lithuania today, in its real and prognostic, strategic development crypt: complex structured step-by-step forensic education and training concept for officials and its implementation model, the scientific concept of Lithuanian forensic policy in the strategies of law enforcement institutions in creating a common European public security area. Emphasis is placed on the

involvement of young people in research through doctoral studies, which in turn become the basis for all academic space: importance, relevance of doctoral topics and consideration of the needs of law enforcement institutions.

Another main research direction is Eurointegration processes and their impact on the development of forensic science, Idea of "Intermarium", joint research projects with the Eastern Partnership countries seeking membership in the European Union, participation in international programs, including the "European Horizon" program.

Keywords: *criminalistics, criminalistics policy and strategy, criminalistics didactics, reform of the experts institutional.*